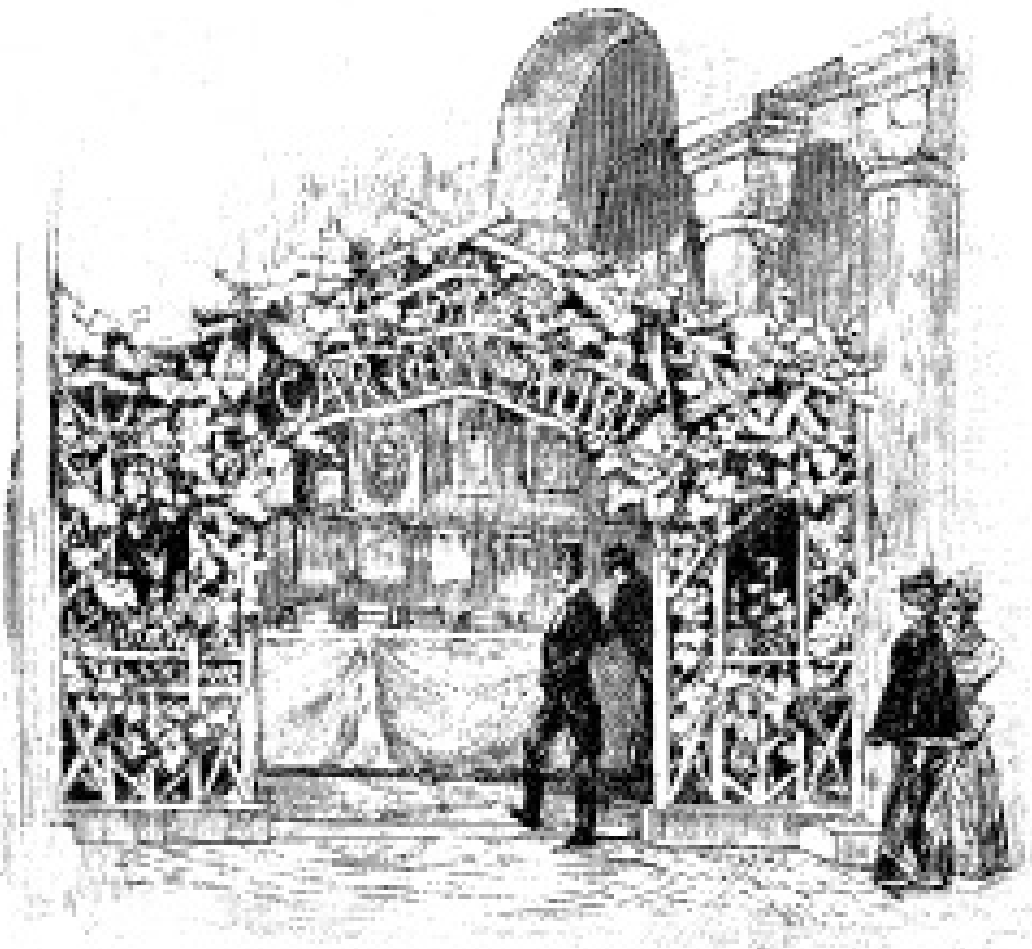

Kerti lugas

Az osztrák *Kerti Lugas* kívánságának, hogy megnyitáskor én is felszólaljak, annál is szívesebben teszek eleget, minthogy tőlem, a természet és a kert barátjától, barátságtalan volna az elutasító válasz, és mert számomra gyermekkorom óta mindig is egy kerti lugas volt az egyik legkedvesebb és legtitokzatosabb dolog, és úgy tűnik, ebben olyannyira nem vagyok társtalan, hogy érzéseimben emberek milliói fognak osztozni; ugyanis hol nincs egy olyan kert vagy kertecske, amelyiknek ne lenne saját lugasa vagy lugasocskája, a sétalugasoktól és a pompás kertek lugascarnokaitól kezdve egészen az arasznyi ülésdeszkákig, amelyek fölé öt pálcácska hajlik, amelyeken valami zöld indázik. És nem szól-e igazán kedvesen a kedélyhez, ha egy kiskertben néhány salátatorzsa és sárga színben pompázó csillagfürt és rozmaringgal teli edény mellett növényekkel körbefűzött lugast látunk, amely, mivel bizonyos mérettel mégiscsak rendelkeznie kell, gyakran akár az egész kertet elvihetné a hátán. Még ha el is kell ismerni, hogy ebbe nagyban belejátszik az utánpótlás iránti szenvedély, az utánpótlás még nem lenne ilyen általános, ha nem kapcsolódnának a dologhoz széles körben elterjedt érzelmek. Vajon nem épít-e a gyermek az apja háza mellé házíkot agyagból, kőből vagy fából, és nem örül-e az aprócska dolog külalakjának, és nem épít-e házacska kártyalapokból az asztalon? És ha nagyon kicsi tartóedényeket kaphat, amelyek házra emlékeztetnek, nem zár-e be oda legyeket vagy bogarakat vagy ehhez hasonlókat, mintha jól kellene érezniük magukat odabent? A gyermekek a földeken található kékéből vagy fűzfaágakból kis szobácskát építenek maguknak, belekucorodnak és örülnek, vagy üreget vájnak a szénakazalba, vagy kiszögellések alá másznak, vagy be a galambdúcba vagy akár a kutyaólba, amikor az üres, vagy egy deszka vagy bármilyen gazdaságban használt eszköz alá, ha az kis tetőfelét képez. És ha a gazdag ember a nagy termeiből bemegy egy nagyon kicsi szobába, amelyet selyemmel bélelt ki, és takarosán rendezett be, vagy ha a kastélyain vannak olyan erkélyek, amelyek csak néhány embert tudnak fogadni, vagy ha kínai házacskaikat vagy tornyokat épít, vagy kis termeket a csalitban vagy kéregkunyhókat, másképp cselekszik-e, mint a gyermekek? Menekülés ez a tágasból a szűkösbe és határoltba. Amikor az ember, hogy szívét föl-emelje, felmászik egy magas toronyba, amely kilátást biztosít a városra és környékére, amikor megmászik egy magas hegyet, amelyet szélesség és tágasság övez, amikor szereti a tengert, amelyben kiárad körülötte a tér, amikor egy hőlégballonnal apró pontként lebeg az ég hatalmas harangjában, vagy amikor csupán nagy termeiből lép ki az erkélyre, vagy felmászik házának levegős tetejére; akkor nagyon szívesen megy vissza kis és szűkös helyisé-

gekbe, hogy egyedül lehessen magával, elmegy az erdei vagy kerti csalitba, elmegy egy kicsi keskeny völgybe, bemegy kis szobájába, vagy kimegy erkélyére, vagy a nyári házikójába, és kétezer évvel ezelőtt a lakószobájába ment vissza, amely roppant kicsi volt, amelynek nem voltak ablakai, az ajtón keresztül kapta a fényt a hátsó udvarokról és folyosókról, és amelynek falai kedvesen és díszesen festve voltak, ahogy az Pompejiben ma is látható. És minél határoltabb és magába zártabb egy ilyen kis helyiség, annál szívesebben keressük fel, hogy az ember, akármilyen keveset is, de kicsit élhessen a másik világának, a belsőnek, hogy minél biztosabban elválasztódjék a külső dolgoktól. És nem kerti lugasok-e az ilyen erkélyek, kis szobák és pompeji lakószobák? Ahogy a régiek kis lakószobáik széleire, sarkaira és párkányaira válogatott kúszónövényeket festettek, úgy a lugasok igaziakkal vannak borítva, és ahogy a festett növény alakja és színei belejátszottak a lakó lelkiállapotának folyásába, úgy keveredik az élő lombindák színe és alakja az ott időzők kedélyébe, belekeveredik a fény finoman mozduló pettyezése, gyakran hozzákeveredik a lomb remegése, és olykor a gyengéd morajlás is átmegy a fülön keresztül a bensőbe. És milyen gyakran terjeng a lugasban gyengéd illat, mint valami sejtés, és a szabad levegő hízalgőn éri a homlokot és az arcot. A tudós agglegény ül a kerti lugasban, és görög és római, netán indiai vagy egyéb szótagok és szavak vannak vele, vagy éppen görögök és rómaiak és indiaiak és más népek. És a saláta és sárgarépa és magas mályva és mák és kerti viola és törpealmafa és törpekörtefa és a jó csomó egres odakint nem riasztja el tőle a népeket, mert a lugas derekas, zöld védőfala körbeveszi őket, és távol tartja tőlük ezt a népséget. És igazán csak a lugas nyílásán keresztül pillantva mutatkozik meg, hogy milyen biztonságos és csöndes belül, és milyen tehetetlen, ami kívül van. És akkor is gyakran eljönnek a tudomány emberéhez, ha nem is a lugasban végzi a kemény munkát, és éppen nyugodtan és kényelmesen üldögél a padon, azoknak a képei, akiknek előtte nagy gondolataik voltak, a bölcsek, az államférfiak, a kutatók képei, és a képekkel együtt eljön az a magasztos dolog is, amelyet ők mozdítottak elő, és ő ezekről a magasztos dolgokról kezd gondolkodni, és a lelke magasztosabbnak érzi magát, és gyengéden élvezi az emberi nem méltóságát. És amikor a költő a nyári nap fényében keresi fel a lugast, és amikor ott enyhébb levegő és néhány szikra napfény várja az asztalon és a padon, és amikor megpihen, és a külső csak a bejáraton keresztül néz be kis részletekben, akkor lassan odaállnak mellé azok az alakok, akik a művészi működésében járnak-kelnek, és barátként tekintenek rá, és ő jobban látja őket, mint ahogy a barátot is egyre jobban megismerjük az évek során, és összefüggő lényegiség alakul ki, és ez mindig kerekébb szépséggé válik, és a költő egyre növekvő szende boldogságot érez benne, és végül olyan kincset visz magával a szobájába, amely derűs eredményekké érhet. És amikor a történész, aki a múlt tetteit és az emberi nem végzeteit szeretné világosan felismerni és ábrázolni, ül a kerti lugasában, és talán azok az áthagyományozott dolgok veszik körül, amelyek a múlt nyomainak legkülönbözőbb emlékei, akkor egy levél visszاسusogja, egy szellő visszalegyinti és egy napsugár visszazaryogtatja a múltba, amely számára szintén susogott egy levél, legyezett egy szellő, ragyogott a Nap, és ő a maga tudattalan erőivel biztosabban tekint vissza az elmúlt időkre a lugas élő korlátozottságában, mint ahogy ezt tudatos értelmével volna képes megtenni a szobája élettelen korlátozottságában. És még akkor is, amikor csupán pihenésképp időzik a lugasban, és nem igyekszik semmit sem felvezetni az egykor voltból a mostba, akkor is eljönnek azon emberek lelkei, akik egykor a Földön jártak, és megtöltik a lugas kicsiny csendjét. Az elmélyültebb férfi, aki a kötelesség fáradtsága és nyűgje után nem evilági pihenésre vágyik, napnyugta előtt egy könyvvel tér a lugasba. Az asztalkára helyezi, de nem nyitja ki rögtön, hogy a szellem összeszedje magát, és megszabaduljon korábbi különféle dolgaitól. Aztán fellapozza a könyvet, és meg-megszakítva kezdi olvasni a behelyezett könyvjelzőnél, és kezdi magába szívni a tartalmat, amely taníthat az életről és szükségleteiről, vagy lehet tudományos tárgyú, vagy mesélhet ember és ember közti eseményekről, vagy megnyithatja a költészet mezejét. És egy idő múlva már nem szakítja meg az olvasást, egy másik világ épül fel körülötte, mint amelyik napközben vette körbe, ez a világ a tisztább emberségbe vezet, tisztábban mutatja meg neki önmagát, és megjutalmazza. És amikor aztán egy kis állat, talán egy pillangó, kerül a magányos lugasba, akkor ez a kedves kicsi dolog a nagyot még nagyobbá teszi, az ember pedig a lelkében olyan jónak kezdi találni, hogy minden

Die »Gartenlaube« in der Buchgewerbehalle

1. kép, a lipcsei Kerti Lugas folyóirat standja az 1897-ben Lipszében rendezett Szászországi és Thüringiai Ipari és Kézműipari Kiállításon (Max Hartung, *Die Sächsisch-Thüringische Industrie- und Gewerbe-Ausstellung in Leipzig, Die Gartenlaube*, 1897, 19. füzet, 314.)

úgy van, ahogy van, és a lemenő nap vörös fénye, amely véget vet az olvasásnak, pecséte-
li meg az egészet. Az építész, a festő, a szobrász a lombindák fonatában, a levelek kevert
állásaiban, a fények váltakozásában, a színek tömegében olyan alakzatok sejtelmeit látja,
amelyek talán jövőbeli művekben bontakoznak majd ki, és a lomb eljövendő, lélekemelő
dalok álmait susogja a zenészeknek. A családapa felkeresi a lugast, és benne piheni ki fárad-
ságait, és eltölti a jóérzés, vagy a birtokáról gondolkodik, és örül a gyarapodásnak. És őhoz-
zájuk mind, leszámítva a szegény öreg agglegényt, gyakran hozzátartozók jönnek a kerti
lugasba, vagy azért, behívják őket a házba, vagy azért, hogy osztozzanak otlétükben. A fe-
leség gyakran ül férje mellett, és megbeszélnek az övéik hogylétét, a háztartás vezetését, de
más dolgokat is, amelyek tágabb körben történnek. A gyermekek a kertben vannak, amely
örömük színtere, és alkalmanként odajönnek, egyikük vagy akár mindkettő ott játszik
a lugas bejáratánál, és az anya a legkisebbet talán épp magához öleli. Gyakran, ha a férj
elfoglalt, a háziasszony egyedül is kiül munkájával a lugasba, vagy a lányai vannak ott ve-
le, és igyekeznek ellátni túlvégzendő feladataikat. Minden bizonnyal a ház apróságai-
nak öröme terítenek a lugasban, ha elég ott a hely, és költik el ott az ebédet, hiszen oda
egyébként legfeljebb csak teát vagy kávét visznek ki. Az idős nagyanyó, aki szívesen van
magában, aki már nem tud templomba járni, és akit mások ritkán keresnek, szintén be-

néz a kerti lugasba, és amikor üresen találja, bemegy, és ott olvassa, ha még tudja, imáját, vagy imádkozik fürgé, remegő ajkakkal. A veterán is, aki fiatalkorában ellenségekkel hadakozott, kiül a kerti lugasba, vagy még inkább két veterán, és isszák a pohár jó óborukat, és szívják pipáikat, és mesélik ismert történeteiket. Mit mondjak a szerelmesekről? A kerti lugas magántulajdonukká, apai és anyai ágon örökölt birtokukká vált. Hiszen aligha állhatna meg jó néhány szerelmes költemény kerti lugas nélkül, és a kerti lugasok az elmúlt időben olyannyira elhasználódtak a szerelmi történetekben, hogy már egyetlen sem maradt volna, ha ezek a történetek nem hajtanának ki olyan könnyen, mint a százszorszép a falu főterén. És valóban, melyik hely lehet édesebb a szerelem számára, mint a lugas? Oda menekül az ifjú, amikor még semmit sem szeret, csak a költészetet, és itt faragja pírulva első sorait, amelyek nem házi feladatok, oda menekül, és ül az ábrándos alkonyatban, és maga is névtelen sejtelmeket álmodik, amikor egy alak lebeg a szeme előtt, szende, mint egy angyal, sőt szendébb az ég minden angyalánál. Ide menekül a szűz, amikor a tárgy nélküli vágy boldogsággal és bánattal tölti el a szívét, vagy amikor már „Walhallából”¹ lebeg valami a lelki szemei előtt, és milyen gyakran lehetett a lugas néma zöldje tanúja az első csöndes, kölcsönös szerelmi vallomásoknak és az ismételt, izzó bizonygatásoknak. Nem akarok tovább beszélni, nehogy a kertilugasszerlemestörténeteket, amely büntől én sem vagyok mentes, még eggyel szaporítsam. Keretezze a lugas az ártatlan érzelmeket a maga ártatlan zöldjével!

És a boldogtalanság számára semmit nem kínál a lugas? Mindig csak a boldogságról volt szó. Számos sóhaj, számos bánat, számos fájdalom enyhül a kerti lugasban. Ezt a képet nem akarjuk felidézni, nehogy elhomályosítsa a színeket, amelyeket eddig megmutatunk. Az biztos, hogy a kerti lugas kerti lugasként mindig csak boldogságot hoz a boldogtalanságba. Tartsanak soká a nyarak, zöldelljenek soká a kerti lugasok.

És a *Kerti Lugas*, amelynek léceire én ezt a levelet² tűztem, hozzon el minden jót, amit a kerti növényei elhozhatnak, és zöldelljen boldogan még akkor is, amikor növényei meddő rácsként vagy a tél fehér süvegében állnak.

Szilágyi Bálint fordítása

-
- 1 Friedrich Schiller, *Haramiák*, ford. Déry Tibor, a versbetéteket ford. Devecseri Gábor, in: *Friedrich Schiller összes drámái I.*, Budapest, Osiris, 2002, 56. (Az eredetiben: „voll Walhallas Wonne“.)
  - 2 Az eredeti „Blatt” szó egyszerre hordozza a '(fa)levél' és '(papír)lap' jelentését.

Stifter írása 1866-ban jelent meg *A kerti lugas. Tanulmány Adalbert Stiftertől* [Die Gartenlaube. Eine Studie von Adalbert Stifter] címmel a Josef Päck által Grazban kiadott *Osztrák Kerti Lugas. Családi és néplap a szabadságért és a haladásért* [Die Gartenlaube für Österreich. Organ für Familie und Volk, Freiheit und Fortschritt] című folyóiratban (1. évf., 2. sz., 17–19.). A fordítás az ún. Prágai Kiadás alapján készült (Adalbert Stifter, *Gartenlaube*, in: Uő: *Sämtliche Werke*, 15. k., szerk. Gustav Wilhelm, Reichenberg, Kraus, 1935, 287–294.), amely a Cseh Állami Könyvtár – Egyetemi Levéltár Adalbert Stifter-Archívumában található kéziratot (Nr. 27) közli. Az újabb történeti-kritikai Stifter-összkiadás (Adalbert Stifter, *Werke und Briefe. Historisch-kritische Gesamtausgabe*, 8/1. k., szerk. Walter Hettche, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz, Kohlhammer, 1997, 108–114.) az írás publikált változatát hozza, amely számos lapszerkesztői változtatást tartalmaz, és így sok helyütt nem adja vissza a kései Stifter jellegzetes írásmódját. A fordítást az eredetivel egybevetette Kelemen Pál. A jegyzetek a fordító megjegyzései.

■ **Szilágyi Bálint** (1991): Budapesten él, a Színház- és Filmművészeti Egyetem színházrendező szakos hallgatója.